

Polska Sztuka Ludowa

KONTEKSTY

♦ ANTROPOLOGIA KULTURY ♦ ETNOGRAFIA ♦ SZTUKA

2002 rok LVI nr 1-2 (256-257). Indeks 369403. ISSN 1230-6142. Cena 24 zł

INSTYTUT SZTUKI POLSKIEJ AKADEMII NAUK, FUNDACJA KULTURY

S P I S T R E Ś C I

ZBIGNIEW BENEDYKTOWICZ	Czas etnografii	2
	Biografia i Sztuka	
KRYSTYNA BARTOL	Czytaj, czytaj Homera...	5
GIOVANNI CERII	Odyseusz – bohater, który opowiada własną historię	
	przełożyła Krystyna Bartol	6
ALEKSANDRA MELBECHOWSKA – LUTY	Cywilizacja Trans-Atlantyk. Ocean, Okręty, Przystanie	
	Norwida i Gombrowicza	17
LECH SOKÓŁ	Edgar, Duke of Nevermore i Bungo. Bronisław Malinowski	
	jako postać w twórczości Stanisława Ignacego Witkiewicza	29
KATARZYNA SUCHCICKA	Dwa orły – rozmowa z Agnietą Pleijel	37
AGNETA PLEIJEL	Lord Nevermore	
	przełożyła Iwona Iwona Jędrzejewska	41
ANNA MALANOWSKA	Teatralizacja pogrzebu Stanisława Ignacego Witkiewicza	53
TOMASZ GRYGIEL	Zwycięstwo sztuki nad czasem? Z aktualnych przesłanek	
	myśli Artura Schopenhauera	69
TERESA GRZYBKOWSKA	Dama z Elche	73
	Etnologia dzisiaj	
BARBARA CZARNAWSKA	O zapotrzebowaniu na symetryczną etnologię	79
JERZY S. WASILEWSKI	Etnolog w podróży. Konfucjusz przed kamerami, szamanki	
	przy mikrofonie	87
	Antropologia miasta	
TOMASZ WIT SZERSZEŃ	„W cieniu wieżowca”: próba antropologicznego spojrzenia	
	na nową architekturę Warszawy	94
PETER J. MARTYN	Troja Brytyjska w centrum kraju? O kwestii świetności	
	i zaniku cywilizacji miejskiej	104
	Licheń i współczesna wrażliwość religijna	
EWA KLEKOT	Święte obrazki, Licheń i sąd smaku	117
GRZEGORZ SOKÓŁ	Matka Boska Częstochowska jako polski symbol narodowy	120
AGNIESZKA KULA	Licheńska Głgota jako przykład wznowienia tradycji oraz	
	popularności nabożeństwa Drogi Krzyżowej	126
ANTONINA BEREZA	Sposób funkcjonowania współczesnego obrazka	
	dewocyjnego	135
MAGDALENA JAGIEŁŁO	Od świętości do codzienności - czyli o profaniczności	
	obrazka dewocyjnego u schyłku epoki audiowizualnej	141
IZABELLA DZIENISIEWICZ	Wizerunek Lichenia w mediach i w oczach pielgrzymów	149
JACEK OLĘDZKI	Sanktuarium Maryjne w Bardo Śląskim	159

in. 056

JACEK OLĘDZKI	Meksyk. Współczesna świadomość mirakularna	164
KAROLINA SIEMION	Woda zwyczajna – Woda cudowna	172
Biografia i etnologia – Victor Turner		
MATHIEU DEFLEM	Rytuał, anty-struktura i religia, czyli Victora Turnera procesualna analiza symboli	188
MAŁGORZATA BARANOWSKA	Kolekcja nieidealna. Pocztówka	200
JAN GONDOWICZ	Pasje pastora Dodgsona	207
ANDRZEJ PIEŃKOS	„Moje budowle to papier, tak jak moje pisma”. Siedziby angielskich pisarzy XVIII wieku	209
ZBIGNIEW OSIŃSKI	Samotność Osterwy. Co dalej w badaniach nad Redutą?	219
MICHAŁ ŁUCZEWSKI	Jak Białoruski kwiatek z Ameryką się pasował	229
ANNA SPISS	O pożytkach płynących ze „śmieci”	237
Recenzje		
TERESA GRZYBKOWSKA	Norwid na nowo rozpoznany	240
JACEK OLĘDZKI	<i>Siedzi baba na cmentarzu</i>	242
ALEKSANDER JACKOWSKI	Inni	249
JACEK OLĘDZKI	<i>Jedną kreską kreślone</i> albo dlaczego w kwietniu wróble kąpią się w piasku	252
SŁAWOMIR SIKORA	Etnografia jako sposób życia albo spotkania z muzykami wiejskimi	257
	Noty o Autorach	260
	Streszczenia artykułów	262

ZBIGNIEW BENEDYKTOWICZ

Czas etnografii

Zgodnie z zapowiedzią daną w ostatnim numerze, po dwu obszernych monograficznych tomach-rocznikach powracamy do skromniejszych etnograficznych wymiarów. Numer ten rozpoczynamy od bloku tekstów rozwijających wątek biografii i autobiografii, ich wzajemnych związków i relacji ze sztuką, legendą, mitem. Otwiera go tekst Giovanniego Cerri z wprowadzeniem Krystyny Bartol. Cerri odkrywa przed nami niedostrzeganą dotąd, czy nie dość dostrzeganą obecność motywu autobiograficznego w *Odysei* i postaci Odyseusza – „bohatera, który opowiada własną historię.” Ten sposób spojrzenia na Odysa, nie jako na postać emblematyczną, typ stały o utrwalonych cechach charakteru, wykracza znacznie poza rutynę do jakiej przyzwyczaiła nas naukowa tradycja zarówno historycznoliterackich, jak i filologiczno-klasycznych studiów, klasyczna odyseologia. To dynamiczne (a nie statyczne) podejście do rozumienia doświadczenia autobiograficznego zapisanego w *Odysei*, w którym Cerri podkreśla znaczenie, jakie ma dla jego kształtowania się zarówno „moment preantropologiczny” („wiedza człowieka kształtuje się poprzez poznawanie mentalnych postaw różnych ludów, które Odys spotyka podczas swojej długiej podróży”), jak i drugi element – *pathos* („cierpienie bierne jedynie

w tym sensie, że spowodowane zewnętrznymi okolicznościami, niechcianymi przez jednostkę, która ich doświadcza. Ma ono jednak również swój wymiar aktywny, gdyż posiada niezwykle intensywną siłę poznawczą.”), pozwala spostrzec i śledzić w *Odysei* problem „wiecznego napięcia pomiędzy życiem a opowieścią o nim” – ów, jak wspomina o tym autor, charakterystyczny tak bardzo dla pisarstwa Tomasza Manna temat „dystansu pomiędzy życiem i słowem”. – Problem dystansu i różnicy pomiędzy tym, co moglibyśmy nazwać „czasem przeżywania i doświadczania”, i „czasem opowiadania”, pomiędzy tym, czego doświadcza Odys, i o czym on sam opowiada (lub też, o czym inni opowiadają). Pomiędzy tym, co przeżyte i doświadczane w cierpieniu, a tym, co tylko opowiedziane, czy wyśpiewane choćby w najpiękniejszej pieśni o losie, cierpieniach i przygodach Odysa.

Takie podejście, jakie reprezentuje w swym eseju Cerri, pozwala nie tylko znacznie głębiej rozpoznać i umieścić w historii początki, i obecność samego gatunku autobiografii, aniżeli dotąd czyniła to historia literatury i historia autobiografii, ale ze względu na swoje nierutynowe ujęcie zagadnienia, wrażliwość i skoncentrowanie uwagi na osobie „bohatera, który opowiada własną historię” – zbliża się, w zaskakujący dla nas sposób, do stanowiska kolejnej, omawianej tu przez Aleksandrę Melbichowską-Luty, postaci: Witolda Gombrowicza. Można by wręcz powiedzieć, że to dynamiczne podejście Cerriego jest niejako spełnieniem postulatów i oczekiwań, jakie miał wobec lektury i interpretacji dzieła (literatury, sztuki), i czemu dawał wyraz w swoim *Dzienniku*, Gombrowicz: „Jakże katastrofalna okazała się metoda polegająca na zajmowaniu się samym tylko dziełem, w oderwaniu od osoby autora – za tą abstrakcją poszły inne, odrywając jeszcze bardziej dzieło od osoby [...] przenosząc wszyst-